

**SKOLPORTENS PUBLIKATIONSSERIE FÖR
DOKUMENTERAT UTVECKLINGSARBETE**

**ÖKAD
SKOLNÄRVARO,
MOTIVATION OCH
DELAKTIGHET
HUNDASSISTERAD
PEDAGOGIK SOM METOD
FÖR ELEVER MED HÖG
SKOLFRÅNVARO**

FÖRFATTARE:

Åsa Sparr & Maria Ståhl

SKOLPORTEN

UTVECKLA SKOLAN

3/2020

SAMMANFATTNING

DENNA ARTIKEL BESKRIVER hundassisterad pedagogik som metod för att öka skolnärvaron och motivationen för skolarbete, samt en kartläggning av elever och vårdnadshavarens upplevelser av dessa insatser. Tolv grundskoleelever som har deltagit i hundassisterad pedagogik på två skolor samt deras vårdnadshavare besvarade anonymt en enkät om insatsen. Resultatet visade att under insatsen upplevde eleverna en ökad motivation att komma till skolan samt att genomföra skolarbetet. Vårdnadshavarna upplevde även stor positiv förändring för eleven vad gäller trygghet, trivsel, socialt samspel samt positiva förändringar i humör och beteende. Skolornas närvarostatistik visade även en ökad närvaro och målpuffyllelse för de deltagande eleverna.

Åsa Sparr, socialpedagog, Björknässkolan i Nacka
E-post: asa.sparr@nacka.se

Maria Ståhl, specialpedagog, Barn och elevhälsan i Nacka
E-post: maria.stahl@nacka.se

Denna artikel har den 4 februari 2020 accepterats för publicering i Skolportens artikelserie för dokumenterat utvecklingsarbete.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens serie för dokumenterat utvecklingsarbete, "Utveckla skolan": www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuella Författaranvisningar & Skrivregler:
www.skolporten.se/forskning/skolutveckling/skolportens-utvecklingsartiklar/

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

INNEHÅLL

INLEDNING/BAKGRUND	7
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	9
METOD OCH GENOMFÖRANDE	11
RESULTAT	13
Hur kan hundassisterad pedagogik användas som metod för att öka skolnärvaron och motivationen för skolarbete?.....	13
Hur upplever elever och föräldrar hundassisterad pedagogik?	13
Vilka hinder och möjligheter kan finnas för att genomföra hundassisterad pedagogik inom ramen för den obligatoriska grundskolan?	15
DISKUSSION	17
REFERENSLISTA	19
APPENDIX	23
Bilaga 1	23
Bilaga 2	24
Bilaga 3	25

INLEDNING/ BAKGRUND

PÅ ETT ANTAL skolor i Nacka kommun har hundassisterad pedagogik använts under de senaste tio åren för elever i behov av särskilt stöd. Metoden är relativt ny i Sverige men internationellt har hundar använts i både vård, skola och omsorg sedan många årtionden tillbaka. På senare tid då skolfrånvaro bland elever ökat dramatiskt i Sverige, har metoden med hundassisterad pedagogik använts med framgång för att få elever med hög skolfrånvaro tillbaka till skolan. Den här artikeln beskriver arbetet med hundassisterad pedagogik på två olika grundskolor i kommunen, en F-6 skola och en F-9 skola.

Hög skolfrånvaro och skolmisslyckanden ökar risken för psykisk ohälsa, utanförskap, missbruk och andra riskbeteenden längre fram i livet (Backlund & Gren Landell 2017). Hög skolfrånvaro är också något som ökar inom svenska skolan och begreppet ”hemmasittare” hörs allt mer i debatten (Dagens nyheter 2019; Skolverket 2010). Orsakerna till skolfrånvaro kan vara många och se olika ut (Backlund & Gren Landell 2017). Kommun och skola har ansvar för att skyndsamt tillsätta åtgärder vid skolfrånvaro redan vid en första indikation. Skolan ska se till varje individs behov för att skapa anpassningar som passar den enskilda eleven, och på så sätt skapa de bästa förutsättningarna för att varje elev ska genomföra skolan med godkända resultat (Skolverket 2011; SFS 2010:800). I skollagen (SFS 2010:800) slås fast att alla elever ska ha lika tillgång till utbildning, lika kvalitet i utbildningen samt att skolans uppdrag är att kompensera för skillnader i elevernas förutsättningar. Sverige har undertecknat FN:s barnkonvention vilken bland annat handlar om att särskilt vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott (Barnkonventionen 2009). Detta sammantaget måste beaktas när skolan finner olika lösningar på elevers skolfrånvaro och särskilt stöd i skolan. Tidiga insatser

med framgångsrika metoder blir betydelsefullt för att främja skolnärvaron (Att vända frånvaro till närvaro – en utredning om problematisk elevfrånvaro 2015; Skolinspektionen 2016). Behovet av att hitta framgångsrika, innovativa metoder och arbetssätt, som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, är mycket stort. Här kan hundassisterad pedagogik som metod bidra med ett social/specialpedagogiskt verktyg för att uppnå just detta. Nyare forskning visar att socialpedagogikens grundläggande arbetssätt om delaktighet, gemenskap och meningsfullhet, ofta genom en aktivitet, är särskilt meningsfull när det handlar om att arbeta med hemmasittande elever (Cederlund & Berglund 2017). Det socialpedagogiska perspektivet på skolfrånvaro innebär att skapa och återskapa goda sociala relationer mellan eleven, vårdnadshavarna och samhället – skolan (Madsen 2005).

Hundassisterad pedagogik är en målinriktad pedagogisk metod som utförs av ett för ändamålet utbildat och certifierat hundteam (Backman, Folkunger & Sparr 2019). Metoden syftar till att öka lust och motivation för skolarbete och främja närvaro och på sikt också höja elevens måluppfyllelse samt att arbeta med elevens sociala och kognitiva färdigheter (Karlberg & Eriksson 2018; Vedin 2017). Inom hundassisterad pedagogik används olika benämningar på den arbetande hunden i skolan såsom skolhund, pedagoghund och läshund, eller den något mer generella benämningen pedagogisk tjänstehund, som vi fortsättningsvis använder oss av i detta arbete. Skolverket (2019) beskriver i sina riktlinjer för extra anpassningar och särskilt stöd att det blir mer och mer vanligt med exempelvis läshundar i skolan.

Det finns idag både nationella och internationella studier på de goda effekter som djur, och i synnerhet hund, har på oss människor (Anderson & Olson, 2006; Friesen, 2010; O’Haire, McKenzie, McCune &

Slaughter 2014). Hormonet oxytocin utsöndras när vi umgås med och klappar ett sällskapsdjur (Uvnäs-Moberg 2009). Studier visar också att stresshormonet cortisol minskar då vi människor interagerar med hund (ibid.) Oxytocinet påverkar förmågan till empati, social interaktion, underlättar relationsskapande och bidrar till att inläring går snabbare då oxytocinet påverkar vårt belöningssystem i hjärnan. Hormonet sänker puls och blodtryck samt bidrar till att sänka stressnivåerna hos oss människor (ibid.). Hundassisterad pedagogik kan även ta stöd i anknytningsteorin. En trygg anknytning verkar stå i direkt samband med barnets oxytocinhalter (ibid.). En mycket stor andel av de barn som är i behov av stöd i skolan verkar ha ett otryggt anknytningsmönster (Beetz, Julius, Turner & Kotschal 2012). Sällskapsdjur och då i synnerhet hund kan ge barn med otrygg anknytning en känsla av beskydd, tröst, trygghet och minskad stress (Beetz et al. 2012; Broberg 2008). Då hundens roll i skolan syftar till att öka lust och motivation för skolarbete och närvaro kan vi även finna belägg för insatserna i motivationsteorier såsom Self determination Theory (SDT) (Ryan & Deci 2009). Här pratar man om betydelsen av den inre motivationen för möjlighet att påverka

sitt eget liv och lärande. Motivation för inläring är en förutsättning när det gäller elever med bristande motivation och/eller hög skolfrånvaro (Hattie 2014). Även begreppet KASAM, känslan av sammanhang, myntat av Antonovsky (1987), beskriver hur vi som människor har ett livsviktigt behov utav att känna oss sedda, uppleva gemenskap och ingå i något slags sammanhang för att kunna utvecklas, lära och finna lust och motivation i livet.

Flera internationella studier visar att hundassisterad pedagogik kan öka skolmotivationen och närvarostatistiken (Anderson & Olson, 2006; Friesen, 2010; O’Haire, McKenzie, McCune & Slaughter 2014). Hundassisterad undervisning i klassrummet gav en ökad glädje, motivation och förbättrad inställning till skolarbete samt ökat samspel mellan elever men även mellan lärare och elever (Anderson & Olson, 2006; O’Haire et al. 2014). I en intervjustudie där hund fanns närvarande i klassrummet under en hel termin upplevde elever med hög skolfrånvaro att arbetet med hund i skolan skapade en trygghet och att de kände sig uppskattade, omtyckta och sedda när hunden deltog i skolundervisningen (Pinto & Foulkes 2015).

SYFTE OCH FRÅGE- STÄLLNINGAR

SYFTET MED DENNA artikel är att beskriva arbetet med hundassisterad pedagogik som en metod för att öka skolnärvaron och motivationen för skolarbete. Vidare är syftet att kartlägga elever och vårdnadshavares upplevelser av dessa insatser samt utvärdera och mäta resultat och progression.

Frågeställningar:

- ★ Hur kan hundassisterad pedagogik användas som metod för att öka skolnärvaron och motivationen för skolarbete?
- ★ Hur upplever elever och föräldrar hundassisterad pedagogik?
- ★ Vilka hinder och möjligheter kan finnas för att genomföra hundassisterad pedagogik inom ramen för den obligatoriska grundskolan?

METOD OCH GENOMFÖRANDE

I DETTA AVSNITT presenteras metodval, litteratursökning, genomförande och studiens deltagare.

I arbetet med artikeln har vi använt oss av ny och relevant litteratur inom hundassisterad pedagogik samt vetenskapliga artiklar som har eftersökts i olika databaser med sökorden: animal, dog, compulsory school OR education, special needs, special education. För att undersöka elever och vårdnadshavares upplevelser av hundassisterad pedagogik utformades enkäter med skattningsskala 1–5 samt ett antal öppna frågor (bilaga 1 och 2). Enkäter är ett relativt enkelt och tidseffektivt sätt att samla in deltagarnas upplevelser, där deltagarna kan vara anonyma (Lind 2014).

Vi som skriver denna artikel har framgångsrikt arbetat med hundassisterad pedagogik i skolan under snart tio år. När vi startade upp våra verksamheter fanns ytterst lite nationell forskning på området och inte så många föregångare eller modellskolor om man jämför med idag. Däremot fanns en hel del internationell forskning och i bl.a. USA, England och Tyskland har man använt sig utav hundar i människans tjänst på ett helt annat sätt än här i Sverige. Vår tradition i Sverige har inneburit arbete med utbildade polis- och tullhundar samt blindhundar. För ett tjugotal år sedan startade Vårdhundskolan upp sitt arbete i Sverige med att utbilda vårdhundar och deras förare till att arbeta med hund inom vården. Det blev en dörröppnare för fler branscher och snart kom utbildningar för assistanshundar, besöks- och terapihundar. Deras arbete vände sig i första hand till vård och omsorgsboenden av olika slag. Under de senaste åren har det nu också vuxit fram utbildningar som riktar sig till skolans verksamheter (Backman, Folkunger & Sparr, 2019). Då det i Sverige i dagsläget inte finns någon organisation som förenar alla de nya företagen som säljer utbildningar riktade mot hund i arbete på marknaden, har ett antal olika utbildningar och benämningar

dykt upp. Längden på utbildningarna samt kvaliteten varierar, så det är viktigt att den som vill utbilda sig och sin hund till ett team som ska arbeta i skolan, noga undersöker de olika alternativen. Det tar cirka ett till ett och ett halvt år att utbilda ett hundteam och kostar idag cirka 25–30.000 kronor beroende på inriktning och utbildare. Efter avslutad utbildning måste hunden och föraren genomgå certifiering med godkänt resultat. Hund och förare arbetar alltid i team och för att säkerställa att kvalitet och lämplighet kvarstår kvalitetstestas hundteamet regelbundet och teamets id-handling uppdateras i regel vartannat år. Hunden bär ett tjänstetäcke under sitt arbete för att tydliggöra uppgiften för hunden men också för att det ska synas för berörda att hunden arbetar.

Innan arbetet med hund kan påbörjas på en skola behöver arbetsmetoden vara väl förankrad hos skolans ledning och personal. Arbetsmiljön bör ses över och en riskanalys för hund och deltagare behöver göras samt en anmälan till Länsstyrelsen, enligt Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd om förebyggande och särskilda åtgärder avseende hygien (SJVFS 2013:14). Noggranna rutiner och riktlinjer om hygien, säkerhet och djurskydd behöver upprättas. I arbetet med hund följer vi de rutiner och riktlinjer som Socialstyrelsen har tagit fram i dokumentet “Hundar i vård och omsorg–vägledning till gällande regelverk” i samarbete med Arbetsmiljöverket, Folkhälsomyndigheten, Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt (Socialstyrelsen 2014).

Förutom ovanstående förarbete är det också viktigt att fundera kring eventuella hinder som kan stå i vägen för att använda sig utav hundassisterad pedagogik i skolan. Det kan handla om allergier, rädsla för hund, kulturella normer etc. Här tar vi stöd i relevant och aktuell forskning som nämnts ovan. Vi ser till att informera elevhälsoteam, skolhälsovård och hela skolans

personal samt vårdnadshavarna innan någon hundassisterad aktivitet startas. Alla som arbetar på skolenheten ska känna till syfte, regler, rutiner samt hur vi går tillväga med hundarna i skolan, så att frågor som uppkommer kan besvaras med rätt information. Alla insatser med hunden ska givetvis bedrivas på frivillig basis och likvärdig insats ska kunna tillgodohållas utan hund för den som har behov. Det är viktigt att visa respekt för de elever som av olika anledningar inte vill ha kontakt eller interagera med hunden, vilket även Skolverket (2019) hänvisar till i sina riktlinjer för användandet av hund i skolan. Därav bör också de lokaler som hunden får vistas i ha en bra placering, gärna i utkanten av skolgården och helst ha egen ventilation och separat ingång samt tydligt markeras med informationsskyltar.

De elever som kommer i fråga för hundassisterade insatser har i regel varit föremål för omfattande anpassningar och stöd, kartläggningar, pedagogiska och sociala utredningar samt elevhälsomöten. En första kontakt för att påbörja en hundassisterad insats sker oftast genom ett möte med vårdnadshavarna varvid de erhåller en skriftlig information om hur en insats kan gå till. Om vårdnadshavarna och eleven i fråga sedan vill prova hundassisterad pedagogik som metod kan ett skriftlig medgivande undertecknas. Om det handlar om skolfrånvaro bokas i regel ett hembesök in hos den aktuella eleven och familjen, eller så kommer eleven till skolan och får träffa hunden i en lugn och trygg miljö. Vid hembesök tar vi ibland en kort hundpromenad tillsammans eller så sitter vi ner och pratar i elevens trygga hemmiljö. Allt utgår ifrån hur eleven och vårdnadshavarna tycker och känner. Att låta både elev och vårdnadshavare komma till tals är mycket viktigt i uppstarten av en insats för att bygga en bärande relation för fortsatt samarbete. Vi arbetar med trygghetsövningar, samarbetsövningar, kommunikation och samspel tillsammans med hunden. Vi kan arbeta med skolarbete varvat med övningar med hunden hemma hos eleven eller så går vi till skolan och

jobbar i det lilla klassrummet där även hunden kan vara med. Arbetspassens längd kan variera från 10–60 minuter beroende på den enskilda elevens behov samt syftet med insatsen. Vi har ett nära samarbete med specialpedagoger och skolans psykolog. Många elever behöver få komma till skolan i början av en återgång och bara få vara, inte uppleva krav utan kanske bara läsa för hunden en stund. En viktig aspekt är i detta läge att inte gå för fort fram. Detta poängterar även Backlund och Gren Landell (2017), det gäller att ha ett stort mått av tålmod och flexibilitet. Med hjälp utav hunden arbetar vi med att stärka elevens självkänsla, hitta motivation för just den enskilda eleven och få känslan av att lyckas.

Hundassisterad pedagogik utvärderas kontinuerligt både i elevernas åtgärdsprogram, via skolans elevhälsoteam, eleven själv samt vårdnadshavarna. Även i skolans/verksamhetens utvärdering av läsårets uppsatta mål utvärderas de olika insatsernas och resultaten värderas. Vi använder oss även av enkäter och uppföljningsamtal för att utvärdera, mäta resultat och progression. Inför arbetet med denna artikel skickades ett informationsbrev (bilaga 3) ut till de elever som under minst två månader upp till flera år har deltagit i hundassisterade aktiviteter på skolan samt till deras vårdnadshavare. Eleverna och deras vårdnadshavare tillfrågades att anonymt och frivilligt besvara enkäten om hundassisterad pedagogik. Av de elever som ingick i arbetet med den här artikeln har flertalet av eleverna innan påbörjat arbete med hund i skolan haft en hög frånvaro (20% till 100 % frånvaro). Det främsta syftet för dessa elever har varit att skapa god relation, trygghet och tillit till skolan samt ökad skolnärvaro. För reserande elever har främsta syftet med hundassisterad undervisning varit att öka motivationen och delaktigheten i skolarbetet. För samtliga deltagande elever har syftet även varit att öka elevens självkänsla och känslan av att lyckas i skolan.

RESULTAT

INFÖR ARBETET MED denna artikel har tolv enkäter skickats ut till elever och vårdnadshavare i två olika grundskolor. Tolv elever i åldrarna 7–13 år, fem flickor och sju pojkar, samt tio vårdnadshavare har besvarat

enkäten. Nedan presenteras resultatet av enkäterna med hjälp av de tre frågeställningarna som underrubriker.

HUR KAN HUNDASSISTERAD PEDAGOGIK ANVÄNDAS SOM METOD FÖR ATT ÖKA SKOLNÄRVARON OCH MOTIVATIONEN FÖR SKOLARBETE?

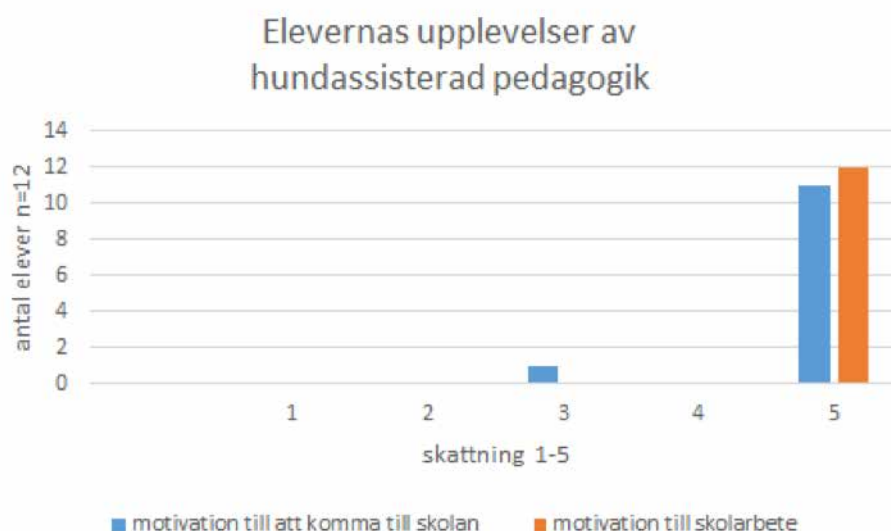
FÖR ARBETE MED hundassisterad pedagogik på skola behöver hund och förare vara ett utbildat och certifierat hundteam inriktat för skolverksamhet. Ett noggrant förankrings- och förarbete i samarbete med skolledning och elevhälsan behöver göras innan påbörjat arbete. I planeringsarbetet samt under genomförandet bör Socialstyrelsens riktlinjer om hundar i vård och omsorg följas (Socialstyrelsen 2014). Tydlig skriftlig information om rutiner, regler, riskanalyser

samt syfte och tillvägagångssätt behöver också upprättas. Elever som ska arbeta med hunden samt deras vårdnadshavare behöver få tydlig muntlig och skriftlig information om arbetssättet samt godkänna den. Insatsen behöver skraddarsys efter den enskilda elevens behov, såsom arbetspassets längd, innehåll och varaktighet. Stödinsatsen med hund bör även dokumenteras och utvärderas regelbundet.

HUR UPPLIVER ELEVER OCH FÖRÄLDRAR HUNDASSISTERAD PEDAGOGIK?

NEDAN PRESENTERAS RESULTATET av elevernas och vårdnadshavarnas upplevelser av hundassisterad pedagogik. I figur 1 presenteras resultatet av elevernas upplevelser i ett stapeldiagram och i figur 2 presenteras resultat av vårdnadshavarnas upplevelser. En beskrivning av diagrammen följer efter respektive diagram.

Figur 1. Elevernas självskattning 1-5, känslan av att komma till skolan när hunden finns där (blå stapel) och motivation till skolarbete (röd stapel). Siffran 1=inte bra, 3= ok och 5= mycket bra.

Samtliga elever skattade sin upplevelse av hundassisterad pedagogik i frågan om känslan av att komma till skolan samt motivation till skolarbetet när hunden finns där, som lägst en trea på den femgradiga skalan. Majoriteten av eleverna angav det högsta skattningsvärdet 5 = mycket bra.

I elevenkäten fick eleverna även möjlighet att med egna ord skriva om sina upplevelser av hundassisterad pedagogik under övrig kommentar samt i enkätens avslutande tre öppna frågor. På frågan om vad som är bäst med att hunden finns på skolan svarar en elev: "Det bästa är att hunden får mig att bli lugn. Det blir som en vän, det blir en roligare skoldag". Några andra elever svarar: "Att de alltid är där för tröst", eller "Det gör det roligare att jobba" eller "Det blir lugnare och tryggare". På frågan om vad som är mindre bra med att hunden finns på skolan svarar en elev: "Det blir svårare att säga hej då. Det är svårt att säga hej då till en nära vän".

Vårdnadshavarna har fått besvara enkätens fem skattningsfrågor om upplevelsen av positiv förändring hos sitt barn under eller efter att stödinsats med hund har erbjudits. Majoriteten av vårdnadshavarna ser en stor positiv förändring av elevens motivation till att komma eller ta sig till skolan. Åtta av tio vårdnadshavare upplever att barnet har fått en ökad motivation för skolarbete. Majoriteten av vårdnadshavarna ser även en stor positiv förändring i trivsel och trygghet i skolan, samt positiv förändring i socialt samspel och förändring i humör eller beteende.

Vårdnadshavarna fick även möjlighet att lämna egna kommentarer efter varje fråga samt besvara en öppen fråga om övriga synpunkter och förslag på

förbättringar. Nedan följer några av vårdnadshavarnas kommentarer på frågan om de upplevde någon positiv förändring hos barnet under eller efter att stödinsats med hund har erbjudits avseende:

★ **motivation att komma eller ta sig till skolan**

"Ovärderligt! Har hjälpt otroligt mycket att övervinna ångesten och att längta till skolan för att få träffa hunden". En annan vårdnadshavare skriver "Bra sätt att locka vår "hemmasittare" till skolan, minskad ångest".

"Det var ALDRIG diskussion om att stanna hemma på "hunddagarna". Vi upplevde stor förändring från att insatserna med hund startade".

★ **trygghet och trivsel i skolan**

"Skönt med fokus på någon annan när det behövs".

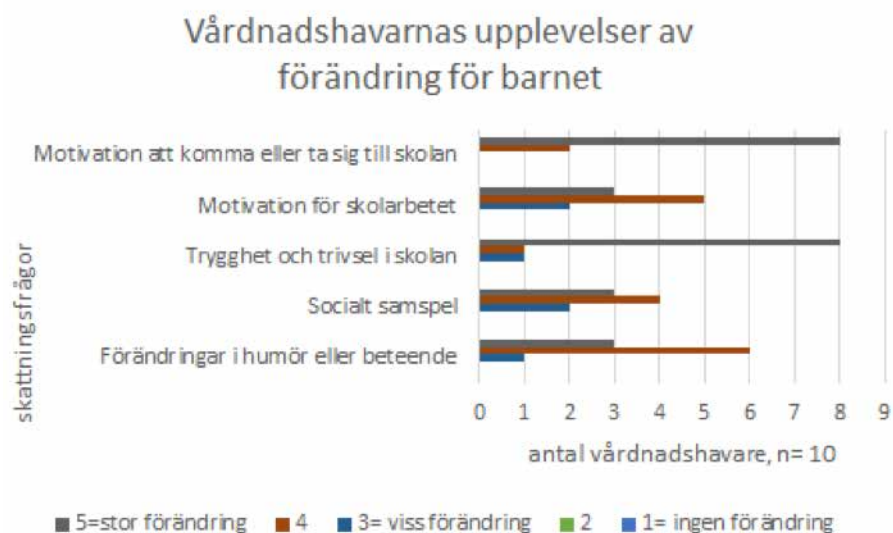
"Mer pratsam pga. trygghet i skolan." En tredje skriver "Mycket tryggare i sig själv."

★ **socialt samspel**

"Från hemmasittare till att långsamt komma tillbaka till sociala sammanhang så hjälper hunden till och allt runt omkring".

"Det blev tydligt att vårt barn fick ge uttryck för sina känslor genom hunden".

Figur 2. Vårdnadshavarnas skattning om barnets/elevens förändring av motivation till att komma till skolan, motivation till skolarbete, trygghet och trivsel i skolan, socialt samspel och förändringar i humör eller beteende. Ljusblå stapel motsvarar 1 = ingen förändring, grön stapel 2, blå stapel 3= viss positiv förändring, röd stapel 4 och grå stapel 5= stor positiv förändring.

Övriga synpunkter och kommentarer från några vårdnadshavare var:

“Vårt liv som familj har blivit så mycket bättre tack vare pedagoghunden”.

“Fantastisk och oerhört viktig insats, från att inte

gå alls till skolan och bara tyckt allt var jobbigt till att längta efter stunden med hunden.”

“Hundpromenader är mycket lugnande och ro-givande”.

VILKA HINDER OCH MÖJLIGHETER KAN FINNAS FÖR ATT GENOMFÖRA HUNDASSISTERAD PEDAGOGIK INOM RAMEN FÖR DEN OBLIGATORISKA GRUNDSKOLAN?

SOM OVAN NÄMNTS finns det föreskrifter och riktlinjer från Socialstyrelsen (2014) och Skolverket (2019) på hur det ska gå till när man tar in hund i skola, vård och omsorg. Likaså måste skolan upprätta riskanalyser och göra en anmälan till Länsstyrelsen. Trots att skolan uppfyller alla formella krav innan man startar upp en verksamhet med hundassisterad pedagogik så kan det stöta på hinder av olika slag. Att förebygga och förekomma eventuella hinder är ett bra sätt att försöka minimera dessa hinder. Det görs med faktabaserad information till alla som berörs av hunden i skolan, skolläring och personal, skolhälsovård och elevhälsoteam, aktuella elever och deras vårdnadshavare. Det är också viktigt att man som utomstående lätt kan få information via hemsidan och informativa skyltar om att skolan arbetar med hund i undervisningen. De lokaler där hunden arbetar ska vara ordentligt uppskyltade, utanför byggnaden och vid klassrumsdörr att en pedagogisk tjänstehund arbetar där.

Vilka hinder kan då trots ett gott förarbete uppkomma?

- ★ Allergier
- ★ Lokalfrågan
- ★ Rädsla hos elever och personal
- ★ Kulturella normer
- ★ Faktiska skador såsom bitskador

Trots noggrant förarbete kan hundar utlösa en allergireaktion hos elever med pälsdjursallergi. Elever som inte kan eller vill komma i kontakt med hunden ska helt garanteras från detta. Det uppnås enklast genom att hunden vistas i en separat lokal med egen ingång någonstans i utkanten av skolans område. Kan man inte uppnå detta måste noggranna rutiner sättas upp hur, var och när hunden är i skolan för arbete och berörda elever med allergi alltid har företräde och hundens

arbete kanske får ske någon annanstans eller utomhus. Många allergireaktioner kan också undvikas som nämnts ovan med god handhygien, städrutiner och noggranna hygienrutiner för hund, där hunden tvättas regelbundet med allergischampo som minskar risken för allergener (Whiteman, Binnmyr, Grönlund & Gafvelin 2012). Rädsla för hundar kan ställa till med problem. Detta är något som pedagogiska tjänstehundar kan arbeta med. För att undvika svårare tillbud är det av yttersta vikt att enbart utbildade hundar och deras förare är de som får arbeta med hund i skolan. För att minska stressen för den arbetande hunden är det viktigt att det finns tydliga rutiner om arbetsmiljön för hunden, arbetspassens längd, intensitet samt hur och vem som får närma sig hunden. Hundföraren ska även ha god kunskap om hunden som redskap i människans tjänst, för att kunna läsa av hunden och situationen.

Vid ett noga och välplanerat förankrings- och för-

arbete där Socialstyrelsens riktlinjer (2014) följs kan hundassisterad pedagogik vara en metod för elever med hög skolfrånvaro och låg motivation för skolarbete. Elever och vårdnadshavare som deltog i detta arbete upplever en ökad motivation att ta sig till skolan samt att arbeta i skolan. Vårdnadshavarna upplever även stor positiv förändring för eleven vad gäller trygghet och trivsel i skolan och det sociala samspelet samt positiva förändringar i humör och beteende. Av de deltagande skolornas närvarostatistik framgår det att de deltagande eleverna har ökat sin närvaro samt höjt sin måluppfyllelse. Det finns dock en del utmaningar som man bör ta hänsyn till före och under arbetet med hund i skolan, såsom lokalfrågan, allergier, hundrädsla och kulturella skillnader. Utvärderingarna över året av de elever som fått stöd av hundassisterad pedagogik i samband med hög skolfrånvaro visar på ett mycket gott resultat.

DISKUSSION

SYFTET MED DENNA artikel var att beskriva arbetet med hundassisterad pedagogik som en metod för att öka skolnärvaron och motivationen för skolarbete, samt att kartlägga elever och vårdnadshavares upplevelser av dessa insatser och utvärdera och mäta resultat och progression. Vår erfarenhet och vår enkätundersökning visar på att majoriteten av vårdnadshavarna upplever stora förändringar hos sitt barn vad gäller motivation till att komma till skolan och till skolarbete, trygghet och trivsel i skolan samt i socialt samspel på grund utav insatserna med hund i skolan. Även eleverna beskriver att det känns lugnare, tryggare och roligare att både komma till skolan och att arbeta med skolarbetet även om det också finns uttryck som att det är svårt sedan om man inte får fortsätta att arbeta med hunden. Vi har också i skolans närvarostatistik och i det dagliga arbetet kunnat konstatera att skolnärvaron ökat bland de elever som fått stöd av en utbildad hund samt att närvaron fortsätter att vara på en godtagbar nivå om eleven får fortsätta att träffa/arbete med hunden när denne väl tagit sig till skolan igen. Sammanfattningsvis är de elever och vårdnadshavare som deltog i undersökningen positiva till stödinsatserna med hund i skolan. Hundassisterad pedagogik kan således vara en metod för att öka motivation, delaktighet och skolnärvaro i skolan vilket även flera studier har visat (Anderson & Olson 2006; Friesen 2010; O’Haire et al. 2014). Det är dock viktigt att arbetet/insatsen skraddarsys efter varje enskild elev och att en medvetenhet finns om att metoden kanske inte passar alla elever. Det finns också en del hinder och utmaningar vid införande och genomförande av hundassisterad pedagogik i skolan som vi tagit upp i artikeln och som man måste ta hänsyn till. Dessa behöver lösas på lite olika sätt för varje enskild skola beroende på förutsättningar och aktuella elever i behov av insatserna.

Under de senaste åren har fler och fler skolor börjat använda sig av hund i skolan. Det finns fortfarande en hel del okunskap samt myter kring arbetet

med hund i skolan. Allergifrågan är något som i regel tas upp. Viktigt att betona är att kunskapen även gått framåt vad gäller detta område och att det inte längre avråds att ha husdjur hos barnfamiljer utan tvärtom finns det forskare som menar på att vårt immunförsvar behöver utsättas för olika allergener tidigt i livet för att inte utveckla allergi (Wold 2016). Vår erfarenhet visar att de flesta elever med pälsdjursallergi kan arbeta tillsammans med hunden i skolan om god hygien och noggranna städrutiner tillgodoses. I dag finns det också ett allergischampo på marknaden, Allergenius, som vi med framgång använder på våra pedagogiska tjänstehundar och som minskar effekten av allergener dramatiskt (Whiteman, Binnmyr, Grönlund & Gafvelin 2012). På så vis kan det mycket väl fungera med hund i skolan trots allergier för hund. Det är också viktigt att vara medveten om att det inte finns några hundraser som är allergivänliga utan att det är varje enskild hund som kan bära på mer eller mindre allergener (Vredegoor, Willemse, Chapman, Heederik & Krop 2012).

Vid införandet av hund i skolan är det viktigt att skolledning och skolpersonal är uppdaterade med den forskning som finns kring djurassisterad undervisning. Eftersom det blir allt vanligare att hundar används i skolan och att information om hundens positiva effekter sprids snabbt så ser vi också stora risker med att det tas in hundar och hundteam på skolorna som inte har någon utbildning. Detta kan vara förödande och kan innebära stora konsekvenser för både skolan och enskilda elever men även för andra skolor som har utbildade team och som följer de riktlinjer som rekommenderas. Om det sker en olycka på en skola så blir även andra skolor som har en fungerande hundverksamhet drabbade. Stor kunskap om arbete med hund samt bra hundhållning krävs. Vi som arbetar med hund i skolan behöver ha kunskap kring hur hundarna påverkas av att arbeta som pedagogiska tjänstehundar, kunna avläsa hur hunden mår och när den behöver vila eller rastas.

I arbetet med den här artikeln har vi endast använt oss av enkäter för att samla in elevers och vårdnadshavares upplevelser. För en djupare och mer omfattande inblick i metodens effekter och deltagarnas upplevelser rekommenderar vi att även använda intervjuer och strukturerade observationer samt att samla in upplevelser från deltagande skolpersonal som till exempel skolläda, elevhälsa och elevens pedagoger. För att få ett kvantitativt mått på effekterna av hund i undervisningen kan halter av stresshormoner mätas i via salivprover hos deltagarna.

I Sverige ligger vi långt efter i forskningen om hundassisterad pedagogik men även här börjar fler intressanta studier dyka upp. Under Almedalsveckan 2019 anordnade Statens lantbruksuniversitet, SLU, ett seminarium med frågeställningen "Kan djur och natur hjälpa Sveriges cirka 5 500 hemmasittare att må bra och återvända till skolan?". Seminariet var välbesökt och på plats och föreläste var Maria Corell från

Folkhälsomyndigheten, SLU-professor Lena Lidfors, rektor Vicky Lindeborg från Gotland samt representanter från några utbildningsföretag av pedagogiska tjänstehundar. Det gavs en nulägesanalys av problematiken med psykisk ohälsa och hög skolfrånvaro av elever, det presenterades vad senaste forskningen visar samt att man redogjorde för ett antal verksamhetsbaserade exempel, där djur och natur hjälper elever med problematisk skolfrånvaro att komma tillbaka till skolan (Statens lantbruksuniversitet 2019).

Vi hoppas med denna artikel kunna inspirera och uppmuntra fler skolor i Sverige att börja arbeta med hundassisterad pedagogik för att nå de elever i behov av särskilt stöd och som behöver innovativa individanpassade insatser för att kunna klara av sin skolgång och kunna gå vidare ut i livet med samma förutsättningar och möjligheter som alla andra barn. Dock kan vi konstatera att det behövs fortsatt mycket forskning i ämnet.

REFERENSLISTA

- ★ Anderson, K. & Olson, M. (2006). *The value of a dog in a classroom of children with severe emotional disorders*. *Anthrozoös*, 19:1, 35–49. <http://dx.doi.org/10.2752/089279306785593919> (2019-11-01).
- ★ Antonovsky, A. (1987). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur & kultur.
- ★ Att vända frånvaro till närvaro – en utredning om problematisk elevfrånvaro (2015). *Saknad! Uppmärksamma elevens frånvaro och agera* (SOU 2016:94). Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- ★ Backlund, Å. & Gren Landell, M. (2017). Problematisk skolfrånvaro – kunskapsunderlag och rekommenderade strategier. I Backlund, Å. Högdin, S. Spånberger Weitz, Y. (Red.), *Skolsocialt arbete – Skolan som plats för och del i det sociala arbetet*. Malmö: Gleerups utbildning AB.
- ★ Backman, G., Folkunger, H. & Sparr, Å. (2019). *Verktyslådan – aktiviteter för kreativa hundteam*. Mjölby: Atremi AB.
- ★ Barnkonventionen (2009). *FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige. <http://unicef-porthos-production.s3.amazonaws.com/barnkonventionen-i-sin-helhet.pdf> (2019-11-15)
- ★ Beetz, A., Julius, H., Turner, D., & Kotrschal, K. (2012). Effects of social support by a dog on stress modulation in male children with insecure attachment. *Frontiers in Psychology*, 3, 9. doi:<http://dx.doi.org/10.3389/fpsyg.2012.00352> (2019-09-18)
- ★ Broberg, A. (2008). *Anknytning i praktiken: tillämpningar av anknytningsteorin*. Stockholm: Natur och kultur.
- ★ Cederlund, C & Berglund, S-A, (2017). *Socialpedagogik – pedagogiskt socialt arbete*. Stockholm: Liber AB.
- ★ Dagens Nyheter (2019). *Allt fler skolor kritiserar för "hemmasittare"*. <https://www.dn.se/nyheter/sverige/allt-fler-skolor-kritiserar-for-hemmasittare/> (2019-04-22)
- ★ Friesen, L. (2010). Exploring Animal-Assisted Programs with Children in School and Therapeutic Contexts. *Early Childhood Education Journal*, 37(4), 261–267. doi:10.1007/s10643-009-0349-5
- ★ Hattie, J. (2014). *Synligt lärande: en syntes av mer än 800 metaanalyser om vad som påverkar elevens skolresultat*. Stockholm: Natur & Kultur.
- ★ Karlberg, S. & Eriksson, H. (2018). *Sociala tjänstehundar – omsorg utan ord*. Göteborg: Klickerförlaget Göteborg AB.

- ★ Lind, R. (2014). *Vidga vetandet: en introduktion till samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- ★ Madsen, B. (2005). *Socialpedagogik – Integration och inklusion i det moderna samhället*. Köpenhamn: Hans Reitzels Förlag.
- ★ O’Haire, M., McKenzie, J., McCune, S. & Slaughter, V. (2014). Effects of Classroom Animal-Assisted Activities on Social Functioning in Children with Autism Spectrum Disorder. *The Journal of Alternative and Complementary Medicine*, 20:3, 162–168. <http://dx.doi.org/10.1089/acm.2013.0165>
- ★ Pinto, L. E., & Foulkes, D. (2015). Well-Being and Human-Animal Interactions in Schools: The Case of “Dog Daycare Co-Op”. *Brock Education Journal*, 24 (2)
- ★ Ryan, R.M & Deci, E.L. (2009). Promoting self-determined school engagement: Motivation, learning, and well-being. I K. R. Wentzel & A. Wigfield (red.) *Handbook of motivation at school* (s. 171–195). New York: Routledge
- ★ SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- ★ SJVFS 2013:14. *Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om förebyggande och särskilda åtgärder avseende hygien m.m. för att förhindra spridning av zoonoser och andra smittämnen*. <https://www.jordbruksverket.se/download/18.2ae27f0513e7888ce22800010291/1370040513684/2013-014.pdf> (2019-09-08).
- ★ Skolinspektionen (2016). *Omfattande frånvaro – en granskning av skolans arbete med omfattande frånvaro*. <https://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Granskningsrapport/Kvalitetsgranskning/omfattande-franvaro/> (2019-04-18).
- ★ Skolverket (2010). *Skolfrånvaro och vägen tillbaka. Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan*. <https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2010/skolfranvaro-och-vagen-tillbaka.-langvarig-ogiltig-franvaro-i-grundskolan.?id=2356> (2019-04-18).
- ★ Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 rev. 2016*. Stockholm: Skolverket.
- ★ Skolverket (2019). *Extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*. <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/extra-anpassningar-sarskilt-stod-och-atgardsprogram-i-skolan> (2019-11-24).
- ★ Socialstyrelsen (2014). *Hundar i vård och omsorg. Vägledning till gällande regelverk*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2014-8-7.pdf> (2019-09-07).
- ★ Statens lantbruksuniversitet (2019). *Kan djur och natur hjälpa Sveriges ca 5500 hemmasittare att må bra och återvända till skolan?* <https://www.slu.se/ew-nyheter/2019/7/almedalen-hemmasittare/> (2019-10-01).
- ★ Uvnäs Moberg, K. (2009). *Närhetens hormon: oxytocinets roll i relationer*. Stockholm: Natur & Kultur.

- ★ Vedin, L. (2017). *Hållbart lärande med pedagogiska tjänstehundar*. Helsingborg: Hundsam förlag.
- ★ Vredegoor, DW., Willemse, T., Chapman, MD., Heederik, DJ. & Krop EJ. (2012). Can f 1 levels in hair and homes of different dog breeds: lack of evidence to describe any dog breed as hypoallergenic. *J Allergy Clin Immunol*. 2012 Oct;130(4):904-9.e7. doi: 10.1016/j.jaci.2012.05.013. Epub 2012 Jun 22
- ★ Whiteman, A., Binnmyr, J., Grönlund, H. & Gafvelin, G. (2012). *Allergen-reduction in dog fur after washing with a special allergen-reducing shampoo, as revealed with a standardized sampling method*. https://www.allergenius.se/sites/default/files/uploads/eaaci_2016_poster_dogwash_kopia_3.pdf (2019-11-01).
- ★ Wold, A. (2016). Pälldjursallergi är bara nys. *Fokus – Sveriges nyhetsmagasin*, 20 maj. <https://www.fokus.se/2016/05/palsallergi-ar-bara-nys/> (2019-11-30).

APPENDIX

BILAGA 1

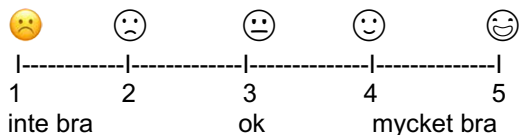
Elevenkät utvärdering av arbetet med hund i skolan

Nedan följer några frågor om arbetet med hund i skolan. Svara genom att ringa in den siffra som du tycker överensstämmer bäst med din uppfattning. Svaren är numrerade från 1 till 5, där 1 = ej nöjd, 3 = ok och 5 = mycket bra. Under varje fråga finns en rad för kommentarer där du kan skriva ner dina egna synpunkter.

1 = ej nöjd/ inte bra 3 = ok 5 = mycket bra

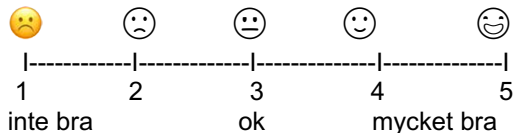
1. Din ålder: _____

2. Hur känns det att arbeta i skolan när du får arbeta tillsammans med hunden?

Egen kommentar: _____

3. Hur känns det att komma till skolan när du vet att hunden är där?

Egen kommentar: _____

Nedan följer några frågor där du med egna ord kan skriva ner dina svar. Om du inte vill skriva själv så be gärna någon vuxen att hjälpa dig skriva ner dina svar.

4. Vad är bäst med att hunden finns på skolan?

Egen kommentar: _____

5. Vad är mindre bra med att hunden finns på skolan?

Egen kommentar: _____

6. Har du några förslag på förbättringar?

Tack för hjälpen!

Enkät till vårdnadshavare- utvärdering av arbetet med hund i skolan

Nedan följer några frågor om arbetet med hund i skolan. Svara genom att ringa in den siffra som du tycker överensstämmer bäst med din uppfattning. Svaren är numrerade från 1 till 5, där 1 = ingen förändring, 3= viss positiv förändring och 5= stor positiv förändring. Under varje fråga finns en rad för kommentarer där du kan skriva ner dina egna synpunkter.
1= ingen förändring alls, 3 = viss positiv förändring, 5 = stor positiv förändring

1. Upplever du någon positiv förändring hos ditt barn, under eller efter att stödinsats med hund har erbjudits, vad gäller:

a. Motivation att komma eller ta sig till skolan?

|-----|-----|-----|-----|
1 2 3 4 5
ingen viss positiv stor positiv
förändring förändring förändring

Egen kommentar: _____

b. Motivation för skolarbetet?

|-----|-----|-----|-----|
1 2 3 4 5
ingen viss positiv stor positiv
förändring förändring förändring

Egen kommentar: _____

c. Trygghet och trivsel i skolan?

|-----|-----|-----|-----|
1 2 3 4 5
ingen viss positiv stor positiv
förändring förändring förändring

Egen kommentar: _____

d. Socialt samspel?

|-----|-----|-----|-----|
1 2 3 4 5
ingen viss positiv stor positiv
förändring förändring förändring

Egen kommentar: _____

e. Förändringar i humör eller beteende?

|-----|-----|-----|-----|
1 2 3 4 5
ingen viss positiv stor positiv
förändring förändring förändring

Egen kommentar: _____

2. Har du ytterligare några synpunkter eller förslag på förbättringar?

Tack för hjälpen!

BILAGA 3

Hej!

Vi hoppas att ni och ert barn skulle vilja hjälpa oss och medverka i en enkät som handlar om Hundassisterad pedagogik i skolan, även kallat, Hund i skolan! Vi som undrar är Åsa Sparr, socialpedagog på Björknässkolan och Maria Ståhl, specialpedagog på Barn & elevhälsan i Nacka.

Vi håller just nu på att skriva en vetenskaplig artikel för en tjänst som heter Skolporten, vilken vänder sig till alla skolor och pedagoger i hela Sverige att ta del av. Vi vill gärna sprida kunskapen om Hund i skolan och berätta om alla goda resultat & fina möten som sker i samspelet mellan elever och en pedagogiskt utbildad hund.

Ni kommer att få en enkät med 5 stycken frågor om Hundassisterad pedagogik som vi önskar att ni svarar på. Det handlar om hur både ni och ert barn upplever insatsen och om ni har kunnat se några positiva eller andra effekter utav att barnet arbetar tillsammans med hunden i skolan. Vi vill också gärna känna till om det finns några förbättringar som vi kan göra när vi planerar arbetet.

Enkäten besvaras anonymt och ni kommer att skicka in svaren till oss per post i förfrankerat kuvert.

Hoppas ni vill vara med!

Hälsningar

Åsa & Maria samt våra hundar!

SKOLPORTEN